

ЙОГА ЯК КРОК ДО «АВТЕНТИЧНОГО ВЕРТИКАЛЬНОГО НАПРУЖЕННЯ»: МОЖЛИВОСТІ ТА РЕАЛЬНОСТІ

Дольська О. О.

Доктор філософських наук, професор
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
професор кафедри філософії,
Харків, вул. Кирпичова 2, корпус У1, к. 904
Dolska2016@gmail.com
ORCID ID: 0000 0002 9577 8282

Лобас В. В.

Аспірантка кафедри філософії
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Харків, вул. Кирпичова 2, корпус У1, к. 904
v.lobas@gmx.at
ORCID ID 0000-0002-5624-2928

Сучасні зміни в суспільстві, глобалізація, міжкультурні контакти привели до несподіваних результатів, пов'язаних із розумінням традиції Йоги. Фахівці досліджують культурологічний, психологічний, медико-практичний, соціальний виміри занять Йогою, але основне значення Йоги як пошуку можливостей для вертикального сходження в умовах напруженого та стрімкого за темпами розвитку світу нівелюється. Є ряд досліджень із описами типів сучасної Йоги, які сформувалися під впливом саме культури Заходу. Автори статті пропонують переглянути ідею освіти саме західного зразка, спираючись на роздуми П. Слотердайка. Мистецтво виховання (Paideia) стало інноваційним кроком давніх греків з метою наближення учнів до вертикальної стіни як символу здійснювати кроки до неможливого. Але вимоги життя за умов становлення індустріального суспільства знизили напругу цього гасла. В культурі індустріального суспільства Йога як традиційна сфера східної філософії трансформувалась в новий феномен, роль та значення якого має досить розпливчатий характер по відношенню до своїх коренів. Найчастіше Йогу розуміють як синтез духовного і фізичного із домінуванням останнього, не беручи до уваги її світоглядний характер і досвід та філософію Гуру, Йогіна (вчителя).

Автори підкреслюють схожість ідей між вищими вимогами у пошуках виходу до трансцендентного у культурах Сходу та Заходу на прикладах паралельного читання ідей Paideia та традиційної Йоги. Епістемологія Йоги допомагає усвідомити нерозривність знань та моралі. В умовах розвитку сьогодення, коли ми відчуваємо перехід до нового характеру знань, де зацікавленість тілесним розгортається в нових контекстах, Йога починає новий віток трансформацій. До того ж феномен тілесного набуває особливого значення в умовах відходу від метафізичної традиції розуміння людини. Тіло стає метафорою для означеності усього, що виходить за межі суто фізичного. Якщо епоха модерну позбавила людину найголовнішої її знахідки – пошуку трансцендентного, пошуку виходу до нього, то в нових умовах розвитку людства ідея навчання антропотехнікам може наблизити Йогу до її первісних витоків.

Ключові слова: Йога, сучасна Йога, тіло, епістемологія Йоги, антропотехніка, трансцендентне.

Дольская О. А. (доктор филос. наук, профессор, профессор кафедры философии Национального технического университета «ХПИ»), Лобас В.В. (аспирант кафедры философии Национального технического университета «ХПИ») ЙОГА КАК ШАГ К «АВТЕНТИЧНОМУ ВЕРТИКАЛЬНОМУ НАПРЯЖЕНИЮ»: ВОЗМОЖНОСТИ И РЕАЛЬНОСТИ

Современные изменения в обществе, глобализация, межкультурные контакты привели к неожиданным результатам, связанными с пониманием традиции Йоги. Специалисты исследуют культурологический, психологический, медико-практический, социальный аспект занятий Йогой, но основное значение Йоги как поиска возможностей для вертикального трансцендентного восхождения в условиях напряженного и стремительного по темпам развития мира нивелируются. Есть ряд исследований с описаниями типов современной Йоги, которые сформировались под влиянием именно культуры Запада. Авторы предлагают пересмотреть идею образования западного образца, опираясь на размышления П. Слотердайка. Искусство воспитания (Paideia) стало инновационным шагом древних греков с целью приближения учащихся к вертикальной стене как символа, способствующего осуществлению шагов к невозможному, к высочайшему - трансцендентному. Но требования жизни в условиях становления индустриального общества снизили напряжение этого лозунга. В культуре индустриального общества Йога как традиционная сфера восточной философии трансформировалась в новый феномен, роль и значение которого имеет достаточно расплывчатый характер по отношению к своим корням. Чаще всего Йогу понимают как синтез духовного и физического с доминированием последнего, не принимая во внимание ее мировоззренческий характер, философию, опыт Гуру, Йогина (Учителя).

Авторы статьи подчеркивают сходство идей между высокими требованиями в поисках выхода к трансцендентному культур Востока и Запада на примерах параллельного чтения идей Paideia и традиционной Йоги. Эпистемология Йоги помогает осознать неразрывность знаний и морали. В условиях развития сегодняшнего дня, когда мы чувствуем переход к новому характеру знаний, где заинтересованность телесным разворачивается в новых контекстах, Йога начинает новый виток трансформаций. Феномен телесного приобретает особое значение в условиях отхода от метафизической традиции понимания человека. Тело становится метафорой для обозначения всего, что выходит за рамки физического. Если эпоха модерн лишила человека главной его находки - поиска трансцендентного, поиска выхода к нему, то в новом витке развития человечества идея обучения антропотехникам может приблизить Йогу к ее первоначальному истокам.

Ключевые слова: Йога, современная Йога, тело, эпистемология Йоги, антропотехника, трансцендентное.

Dolskaya O. (professor of the department of philosophy of the National Technics University “Kharkiv Polytechnic University”), Lobas V. (post-graduate student of the department of philosophy of the National Technics University “Kharkiv Polytechnic University”) YOGA AS A STEP TO “AUTHENTIC VERTICAL TENSION”: OPPORTUNITIES AND REALITY

Modern changes in society, globalization, intercultural contacts have led to unexpected results associated with an understanding of the tradition of Yoga. Specialists explore the cultural, psychological, medical and practical, social dimensions of Yoga, but the basic meaning of Yoga as a search for opportunities for vertical transcendental ascent in a tense and rapid world development pace is leveled. There are a number of studies describing the types of modern Yoga, which were formed under the influence of the culture of the West. The authors propose to reconsider the idea of the formation of a Western model, based on the thoughts of P. Sloterdijk. The art of education (Paideia) was an innovative step of the ancient Greeks in order to bring pupils closer to the vertical wall as a symbol, contributing to the implementation of steps to the impossible, to the highest - transcendental. But the demands of life under the conditions of the emergence of an industrial society reduced the tension of this slogan. In the culture of the industrial society, Yoga as a traditional sphere of Eastern philosophy was transformed into a new phenomenon, the role and significance of which is rather vague in relation to its roots. Most often, Yoga is understood as a synthesis of the spiritual and the physical with the dominance of the latter, without taking into account its ideological character, philosophy, experience of the Guru, Yogin (Teacher).

The authors emphasize the similarity of ideas between high demands in search of an exit to the transcendental cultures of the East and the West with examples of parallel reading of the ideas of Paideia and traditional Yoga. The Epistemology of Yoga helps to realize the continuity of knowledge and morality. In the conditions of the development of today, when we feel the transition to a new nature of knowledge, where the interest of the body takes place in new contexts, Yoga begins a new round of transformations. The phenomenon of the body acquires special significance in the conditions of a departure from the metaphysical tradition of human understanding. The body becomes a metaphor for the designation of everything that goes beyond the physical. If the epoch of modernism has deprived a person of his main discovery - the search for the transcendent, the search for an outlet to him, then in the new round of human development the idea of teaching anthropotechnics can bring Yoga closer to its original origins/

Key words: Yoga, modern Yoga, the Body, Yoga epistemology, anthropotechnology, transcendental.

Актуальність. Інтерес до філософії Сходу сьогодні має величезний інтерес. Це стосується природи, знань про природу, філософії, особливостей східних філософій, стилю життя, ставлення до тіла та їжі, відносин до світу і собі. Особливий інтерес викликає у європейців і американців філософія Йоги. В історичному контексті інтерес до неї почав свою ходу з лекцій та практичних семінарів Вівекаванди. У сучасному світі одним із відомих індологів був німецький дослідник Георг Фейерштейн. Він автор понад 30 книг по містиці, Йоги, Тантри й Індуїзму, переклав традиційні тексти, а також «Йога-сутри» Патанджалі та «Бхагавад-Гіту». Історик релігії М. Еліаде назвав «Філософію класичної Йоги» Фейерштейна «одним з найглибших і оригінальних вкладів в розуміння класичної йоги» [9].

В Англії була заснована традиція вивчення філософії Йоги та її сучасних видів [13]. Одна із відомих на Заході дослідниць історії сучасної Йоги Елізабет Де Мішеліс запропонувала схему з чотирьох видів сучасної йоги, деякі дослідники стали використовувати таку класифікацію. Ця типологія була створена як евристичний інструмент, перша спроба, мета якої проаналізувати всю складність сучасної йоги [8]. Такий вимір дослідження Йоги пов'язаний із декількома факторами, про які ми напишемо нижче. Головний з них викладання Йоги у вигляді фізичних вправ набуло широченних масштабів, її реалізація почала втрачати контроль, як в коректності переданих знань, так і в якості їх подачі. Професіонали в цій сфері були стурбовані таким зростаннями і ризиками. Багато лікарів почали свідчити про небезпеку фізичних занять Йоогою, неодноразово були зареєстровані випадки сексуальних домагань, особливо від вчителів чоловічої статі, тощо. Отже, Йога отримала широку поступ на Заході в період становлення індустріального суспільства й набула широкого розвитку за умов формування суспільства споживання.

Мета. Виникає питання про характер розвитку Йоги: наскільки вона залишилася вірною своїй Східній традиції в умовах культури Заходу. Які можливі її зміни у період становлення суспільства знань, орієнтованого на гуманістичний характер розвитку. Яка траєкторія основних складових Йоги в контексті нової антропології пост метафізичного характеру.

Новизна. Трансформації традиції Йоги під впливом західної культури суспільства споживання привели до того, що її реалізація найчастіше не відповідає її класичним ідеалам. Але епістемологічна цінність Йоги залишає можливість все ж таки змінити траєкторію розвитку людини Заходу за умов звернення до антропотехніки, яка може зростати на ґрунті епістемологічного плюралізму знань.

Основна частина. Те, що тепер виступає в якості сучасної форми Йоги, було створено в діалозі із західною культурою різними засобами. Тільки у Великобританії, наприклад, Йога прижилася в суспільстві за допомогою філософських лекцій Теософічного Товариства (Theosophical Society), особистих виступів і листів Вівекананди (Vivekananda), клубів фізичної культури, таких як Жіноча Ліга Здоров'я і Краси (Women's League of Health and Beauty), класів з бодібілдингу, публікацій в пресі (наприклад, в журналі «Health & Strength»), так само як і за допомогою навчань міжнародних релігійних гуру у вигляді фінансованих владою вечірніх класів в системі освіти для дорослих.

Дослідник і пропагандист сучасної Йоги К. Байер вказує на особливий характер вправ Йоогою, підкреслюючи важливість їхньої зв'язок із культурологічним, психологічним, медико-практичним і соціальним вимірами. Байер аналізує причину занять Йоогою в сучасному світі в умовах сучасного напруженого та стрімкого за темпами розвитку світу [7]. Для нас цікавими будуть його висновки досліджень антропо-соціологічного характеру, які проводили С. Хессел - Ньюкомб, В. Шнебеле, С. Штраусс.

В 2002 р. С. Хессел-Ньюкомб зробила висновок, що заняття йоогою відповідають сучасній духовності «як найбільш популярної форми релігійності в освічених класах постіндустріального суспільства. Ця форма являє собою індивідуалістську синкретичну духовність, спрямовану на особистий досвід» [7]. С. Хессел-Ньюкомб як і П. Бергер співвідносить цей вид релігії із «обстановкою релігійного плюралізму, при якому зміст релігійних доктрин значною мірою приймаються як відносні» [7]. Дослідження В. Шнебеле (вона досліджує простір сучасної міської йоги в «постіндустріально-неоліберальному соціальному контексті», який вимагає все більше часу і сил від працюючого населення), ґрунтуються навколо питання – як впливає йога на само позиціонування практикуючих в цій соціальній структурі. Її висновки: практика занять Йоогою «може являти собою як чисто фізичні навантаження, орієнтовані на підтримку здоров'я, так і на духовне навчання» [7]. С. Штраусс вважає, що всесвітнє захоплення Йоогою є частиною великого міжнародного руху за останні сто років, який не має на меті уникнути сучасності, а шукає

альтернативну версію, «іншу сучасність». Нездорова ситуація сучасного життя, яка веде до стресів, перевантаження, вимагає пом'якшення, а особливості філософії Йоги дають можливість вийти з цієї складної ситуації. «Ця сучасна трансформація являє собою перехід від локального, вузько направленої духовного дискурсу, і практики, спрямованої на звільнення себе від нескінченного циклу народжень і смертей, до міжнародної, світської, важливої із соціальної точки зору ідеології і практики, націленої на свободу і досягнення особистого благополуччя» [7].

Останні дослідження в цій галузі не змінили своєї тональності, але й мали несподіваний ракурс розуміння популярності Йоги. Наприклад, С. Ньюкомб стверджує, що для розуміння такого бурхливого розвитку йоги в ХХ ст., вчені повинні враховувати такий феномен, як зацікавленість магією, збереження подібностей та відмінностей між сучасною практикою йоги і магією [11].

Соціологічні інтерпретації сучасної йоги демонструють тісний зв'язок між Йоогою й антропологічними та соціальними умовами життя сучасного суспільства. Як багатофункціональна духовна практика Йога дуже підходить на роль інструменту для розповсюдження по всьому світу тенденцій духовності в середовищі середнього класу. Основними мотивами, властивими цій картині із часів її виникнення, що збігається з моментом зародження сучасної йоги, були холистичні терапії і вчення про здоров'я, містицизм і медитація, альтернативні стилі життя і критика культури, системи інтенсивних фізичних навантажень поза рамками спорту, нерозкриті можливості людини і об'єднання науки і духовності. «Сучасна йога увібрала в себе всі ці мотиви і запропонувала їх у вигляді системи вправ, яка в будь-який час доступна людям, що відносить себе до будь-якої духовної традиції або не відносить себе до жодної. Очевидно, що є безліч причин, за якими виникла сучасна йога, і за якими вона залишиться з нами», – пише Байер [7].

Ми ж наші роздуми про таку потужну ходу Йоги сьогодні почнемо із назви статті, яка взята з роботи П. Слотердайка «Ти повинен змінити своє життя» [5]. У центрі його уваги роздуми про роль філософів, вчителів, політиків, тренерів, тощо, мета яких – зміна і конструювання нової Землі з виходом до нового Неба, що пов'язується з можливими змінами онтологічного, гносеологічного та антропологічного характеру. Недарма він вводить такий термін, як антропотехніка. Ця робота «ріднить» Слотердайка із такими іменами як М. Хайдеггер, М. Фуко, Ж. Делез, Ф. Гваттарі. Тему простору із зверненням до категорії *Землі* почав розробляти М. Гайдеггер спочатку в «Буття та час», в есе про мистецтво «Витоки художнього твору», а Ф. Гваттарі почав практику деконструкції простору. Світ почав унаочнюватися особливими метафорами, за рахунок яких стали можливі «переходи» не тільки до нових Земель, але й до нового Неба. Звернення до метафоричного сприйняття світу, його геоментризму – характеристика будь-якого середовища, облаштованого людиною (Дольска) [1, с. 93].

Ця тема у Слотердайка пов'язана із ідеєю нового навчання антропотехнікам. Він часто наводить в якості прикладів філософські притчі про майстрів дзен-буддизму, які дають зрозуміти відчуття сьогоденних змін. На його думку, епоха модерну позбавила людину найголовнішої її знахідки – пошуку трансцендентного, пошуку виходу до нього. Цьому сприяла педагогіка, яка орієнтувалася на силу звички. Мистецтво виховання стало інноваційним кроком греків. Слово *Paideia* спочатку означало «мистецтво роботи над дитиною» або «техніка биття хлопчиків», а «педагогічна хитрість була заснована на рішенні використовувати звичку для власного життя» на основі автоматизації повторювання вправ [4, с. 104]. В подальшому вся педагогіка *Paideia* переслідувала одну мету – «наближення адептів навчання до вертикальної стіни, на якій можна було спробувати здійснити сходження до неможливого» [4, с. 105]. Всім відоме гасло «навчати для життя» стало паролем для найкрутіших сходжень. Але й залишилось таке хрестоматійне «Повторювати, повторювати» як реалізація «механічного сприйняття можливостей дитини», який сформувався у період становлення механістичного розуміння світу. У модерні «сформувалася тенденція необхідності розглядати людське знання крізь призму механіки. Поняття мети усувалося всюди, що давало привід зрозуміти людину як повністю детерміновану зовнішніми обставинами» [3, с. 92], бо для механіки всі тіла ототожнювалися в понятті маси точки, всі положення ототожнювалися в понятті руху як стану.

Підказкою для розуміння хибного характеру такого стану освіти стали роздуми Слотердайка над терміном *метафізика*. Він вважає, що інтелектуальний стрибок-сходження і все, що пов'язано із цим процесом, на Заході отримав назву *метафізика*. Однак, на його думку, цей термін «перебував на чолі всіх наших навчальних планів, доки його не відтіснив інший поняттєвий покруч – *survival*, вчення про який стало орієнтиром для модерних людей» [4, с. 106] (у перекладі

з англійської survival – виживання). Розвиток внутрішньої вертикальності в такому контексті просто нівелюється, а пізня освітня школа Модерну взагалі прибрала трансцендентні претензії або навіть стала сприяти формуванню псевдо вертикальних зусиль. У підтвердженні такої тези, ми можемо констатувати, що освітня «система налаштована на формування професіонала певної спеціальності із ціннісним каркасом, центром якого виступають символи володіння: гроші, просування вгору по службових сходах, успіх і влада панування над оточуючими» [3, с. 296].

Повернемося до Йоги, до характеру її знань. Йога являє собою тілесно організовану епістемологію, складовими якої виступає мозок, тіло і психіка (психосоматика), а будь-яке сприйняття прирівнюється до тілесної дії з певною метою. У зібраних текстах, присвячених Йозі «Йога Тибету і таємні доктрини» описується значення слова Йога: «Слово Йога, що має два помітних Санскритських кореня, має два можливих значення. Одним значенням є «споглядати» або «входити в транс» (як в самадхи Йоги). Іншим значенням є «з'єднувати». Воно означає прикріплення непросвітленої людської природи до Проявленої Божественної природи таким чином, щоб дозволяти більш високій природі вести і перетворювати більш нижчу» [6]. В цій цитаті присутня відповідь на цілеспрямовану необхідність пошуків трансцендентного за рахунок звернення до занять Йоогою. В цій книзі даються цікаві пояснення психологічної і фізіологічної цінності заняттями Йоогою із життєвими прикладами відомих Йоогинів, які демонстрували певний зв'язок тіла, мозоку та психіки. Автори вважають, що техніки (а вони, на наш погляд, й відповідають статусу антропотехніки) Індуських, Тибетських Йоогинів вносять абсолютно новий погляд на психологічне та фізіологічне функціонування людського організму під час як звичайних, так і незвичайних дивовижних станів свідомості [6].

Філософія Йоги дає нові уявлення про етичну складову епістемології. Нові ідеали, орієнтовані на антропотехніки видозмінюють старі уявлення про зв'язок істини і моральності. До речі, в західній традиції ідеал істинного знання не потребував додаткових етичних підстав, тому що виступав як самоцінність: на думку Сократа, істинне знання про чесноти задає орієнтири моральної поведінки. В культурі Сходу істина невіддільна від моральності, а вдосконалення останньої ставало умовою і підставою для пошуку і осягнення істини. Прикладом може стати анекдот, який нагадав нам Слотердаjk: на одне й те ж саме запитання («як розуміти Дао?») Конфуцій відповідав своїм учням по-різному, тому що кожен з них пройшов різні шляхи морального самовдосконалення. У такому контексті набуває особливу роль не тільки інтелектуальне, але й тілесне (або особливі антропотехніки включно із тілом). Отже, можна говорити про особливий характер епістемології Йоги. Бажано було б підсилити тезу про епістемологічну площину реалізації антропотехнік роздумами сучасного дослідника Дж. Ганері, який пише про епістемологічний плюралізм джайністської філософії класичної Індії і робить висновки про особливу роль епістемологічного плюралізму в сьогоденні [10].

Ми частіше звертаємо увагу на необхідність тренування духу, а насправді віддаємо переваги тілу і тілесному самовдосконаленню. Це є викликом постметафізичного дискурсу. У новій постметафізичній культурі набуває вирішального значення тілесне (О. Гомілко, Л. Газнюк), значення розташування тіла в космосі, в просторі (Х. У. Гумбрехт). Тіло стає свого роду носієм-маніфестом: це як потрібний суспільству габітус. Мати тіло – це значить сприймати його, володіти ним, відрізнити його від інших тіл (Е. Гуссерль). Всім відома метафора «тіло без органів» (Ж. Дельоз), де термін «тіло» розуміється в широко і експлікується не тільки на антропоморфно зрозумілу тілесність: «тіло без органів» може бути визначено як «соціус», «тіло землі». Слотердаjk дає розуміння такому незвичному становищу: «тіло є метафорою для означеності усього, що виходить за межі суто фізичного. Спортивне тіло і духовне тіло не можна мислити окремо одне від одного. Мозок є активним марафонним органом» [4, с. 111].

Йога розглядає тіло як найважливіший елемент практики самовдосконалення. Адже освіта – це витяг кращого з того, що є в людині. І ми бачимо, що співчуття і ще раз співчуття сприяють силі думки, тому що людина, займаючись фізичними вправами із тілом, виходить за рамки простої зміни свого тіла. Вивчення Йоги – це виховання самого себе, це не тільки тренування тіла. Йоогін багато читає, переглядає, перечитує свою власну книгу життя і може виховувати у себе співчуття до іншого [8]. Це збігається із головною ідеєю софістичної педагогіки: людина все зможе, якщо забажає. Недарма практику софістів розглядають як перший освітній проект культури Заходу [3].

Однак виникає безліч питань про вектор розвитку цієї давньої форми вдосконалення людини. Цифри свідчать про новий характер розвитку Йоги, її трансформацію. Цьому сприяє

світовий ринок освіти й споживацького характеру послуг і, як наслідок, формування нового сприйняття самої Йоги. Аналізуючи статистичний матеріал, дані сучасних бізнес-звітів, пов'язаних із «обслуговуванням» Йоги як антропо-соціального та культурно-соціального феномену сучасності, приходиш до несподіваних результатів: ідея «впровадження» Йоги в масовий обіг привела до трансформації високого прагнення «змінити своє життя» [12]. Ринкова складова цього давнього виду філософії в сучасній Західній культурі виявилася настільки потужною, що перспективи подальшого її розвитку вимагають особливого аналізу вже не з боку філософів, а з боку менеджерів бізнесу, з боку коучів, які працюють в цій галузі, з боку організаторів особливих просторових зон / локацій для проведення занять йогою, тощо [2].

Ситуація початку ХХІ ст. яскраво описана Байером: Кілька років тому The Wall Street Journal оцінив ринкову вартість цінних паперів міжнародної індустрії йоги в 42 мільярди доларів. У вересні 2010 р в тому ж журналі Стефані Сіман (Stefanie Syman) опублікувала статтю «Йога розпродалася» («Yoga Sold out»), яка прозвучала як лебедина пісня економічного зростання індустрії: «Подібно до «Зоряним війнам» або Матісса, тематичні товари, реклама та спекуляція йогою склали повний спектр пропозицій, від аукціонів до відпочинку класу люкс і книг з покроковими інструкціями, що робить його застосовної до практично будь-якої людської діяльності. На даний момент не залишилося нічого, що не було б використано в комерційних цілях» [7].

Отже, духовне напруження в сучасній культурі може стати приманкою хибного уявлення про духовне зростання, бо зразками стають відомі люди, які не заслуговують на присутність в полі вищостей. Це провокує актуальність висловів П. Слотердайка: «У вас хибне напруження!» [4, с. 110]. Але є й інші факти, які свідчать про новий характер розвитку Йоги. Пропаганда здорового життя, особливе відношення до природи з відмовою від антропоцентризму на користь гуманістичного принципу, виступи Сад-Гуру, тощо. Маємо сказати й про проект «Yoga Alliance», заснований в США. Це єдина міжнародна організація, в якій проходять навчання майбутні викладачі Йоги, якість та рівень підготовки яких ґрунтується психолого-педагогічною підготовкою, до усіх, хто отримує сертифікат, висуваються вимоги єдиного міжнародного стандарту якості та контролю [14].

ВИСНОВКИ

В сучасній культурі Йога виступає як інструмент для зміни життя, наприклад, зміцнення здоров'я, зниження стресу і позбавлення від шкідливих звичок, але в той же час вона виконує досить потужні соціально-культурні функції. Поруч із споживацькими, соціальними, релігійними, тощо кольорами все ж таки присутні затребуваність на саморозвиток, самовдосконалення, на трансцендентне за умов традиційного автентичного простору Йоги. Епістемологія Йоги, її орієнтир на етичну складову дає можливість говорити про антропотехніку людини і створювати траєкторію життя з урахуванням саме тих вищостей, на які орієнтує традиційна Йога. Такі орієнтири посилюють значення відходу від метафізичного характеру як освіти, так і культури європейців. Для тих, хто прагне відійти від прагматично-орієнтованого характеру сучасної Йоги урбанізованої культури Заходу, стає актуальним заклик П. Слотердайка: «Ви недостатньо напружені!» [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дольська О.О. Метафора сприйняття світу як підґрунтя духовної складової людства / О.О. Дольська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Духовність як складова української державності», 9-10 квітня 2019 р., Харків. – С. 88-90.
2. Дольская О. Трансформация йоги в условиях глобального рынка / О. Дольская // International scientific-practical conference «Invitation theory and practice: problems and prospects» (2019, May 9-10) // Електрон. ресурс. [Режим доступу] http://dspace.lsu.lt/bitstream/handle/123456789/62/TEZES_2019%2005%2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Дольская О. А. Трансформации рациональности в современном образовании / О. А. Дольская (2013) // Електрон. ресурс. [Режим доступу] // <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/4847>
4. Слотердаик П. Интервью Петера Слотердайка с главным редактором немецкого философского часопису «Philosophie Magazin» Вольфрамом Айленбергером / П. Слотердаик. Пер. Култаева М. Д. // Філософська думка, 2015, №2. – С. 107-112.
5. Слотердаик П. Ти мусиш змінити своє життя (уривки з твору) / П. Слотердаик. Пер. Култаева М. Д. // Філософська думка, 2015, №2. – С. 95-106.

6. Тибетская йога и тайные доктрины. из добрых пожеланий расположенного ко всем Будды самантабхадра (перевод Ламы Кази Дава-Самдуп). Составитель В. И. Эванс-Венц (1957) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <http://bibleoteca.narod.ru/Tibet-doctrina.pdf>
7. Baier K. Modern Yoga Research: Insights and Questions / K. Baier (2016) // Электрон. Ресурс [Режим доступу] https://www.academia.edu/1239028/Modern_Yoga_Research
8. De Michelis Elizabeth. A History of Modern Yoga: Patanjali and Western Esotericism / Elizabeth De Michelis (2005). <http://modernyogaresearch.academia.edu/ElizabethDeMichelis>
9. Feuerstein Georg. 1947-2012 / Traditional Yoga Studies (2019) // Электрон. ресурс. [Режим доступу]: <http://www.traditionalyogastudies.com/about-us/georg-feuerstein/>
10. Ganeri J. Epistemic Pluralism: From Systems to Stances / Ganeri Jonardon. Journal of the American Philosophical Association (30 January 2019) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <https://doi.org/10.1017/apa.2018.34>
11. Newcombe S. The Development of Modern Yoga: A Survey of the Field. The Open University (UK) / S. Newcombe (2009) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] https://www.researchgate.net/publication/221935759_The_Development_of_Modern_Yoga_A_Survey_of_the_Field
12. Revenue of the yoga industry in the United States from 2012 to 2020 (in billion U. S. dollars) (2016) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <https://www.statista.com/statistics/605335/us-yoga-industry-revenue/>
13. The Oxford centre for Hindu studies // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <https://ochs.org.uk/lectures/by-topic/316>
14. Yoga Alliance // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <https://www.yogaalliance.org>

REFERENCES:

1. Dolska O.O. Metafora spryiniattia svitu yak pidgruntia dukhovnoi skladovoi liudstva [Metaphor of the World Perception as a Foundation of the Mankind's Spiritual Component] [In Russian] / O.O. Dolska // Materialy mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Dukhovnist yak skladova ukrainskoi derzhavnosti», 9-10 kvitnia 2019 r., Kharkiv. – S. 88-90.
2. Dolskaia O. Transformatsiya yohy v usloviakh hlobalnoho rynku [The Transformation of Yoga in Condition of the Global market] [In Russian] / O. Dolskaia // International scientific-practical conference «Invitation theory and practice: problems and prospects» (2019, May 9-10) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] http://dSPACE.lsu.lt/bitstream/handle/123456789/62/TEZES_2019%2005%2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Dolskaia O.A. Transformatsyy ratsyonalnosty v sovremennom obrazovanii [Transformation of Rationality in Modern Education] [In Russian] / O.A. Dolskaia (2013) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] // <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/4847>
4. Sloterdijk P. Interviu Petera Sloterdajka z holovnym redaktorom nimetskoho filosofskoho chasopysu «Philosophie Magazin» Volframom Ailenberherom [Peter Sloterdijk's Interview with Wolfram Eilenberg the Chief redactor of the German Philosophic Journal "Philosophie Magazin"] [In Russian] / P. Sloterdijk. Per. Kul'taieva M.D. // Filosofska dumka, 2015, №2. – S. 107-112.
5. Sloterdijk P. Ty musysh zminyty svoje zhyttia (uryvky z tvoru) [You Must Change Your Life] {In Ukrainian} / P. Sloterdijk. Per. Kul'taieva M. D. // Filosofska dumka, 2015, №2. – S. 95-106.
6. Тибетская йога и тайные доктрины. из добрых пожеланий расположенного ко всем Будды самантабхадра (перевод Ламы Казы Дава-Самдуп). Составитель В. И. Эванс-Венц (1957) [Tibetan Yoga and Secret Teachings] [In Russian] // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <http://bibleoteca.narod.ru/Tibet-doctrina.pdf>
7. Baier K. Modern Yoga Research: Insights and Questions / K. Baier (2016) // Электрон. Ресурс [Режим доступу] https://www.academia.edu/1239028/Modern_Yoga_Research
8. De Michelis Elizabeth. A History of Modern Yoga: Patanjali and Western Esotericism / Elizabeth De Michelis (2005). <http://modernyogaresearch.academia.edu/ElizabethDeMichelis>
9. Feuerstein Georg. 1947-2012 / Traditional Yoga Studies (2019) // Электрон. ресурс. [Режим доступу]: <http://www.traditionalyogastudies.com/about-us/georg-feuerstein/>
10. Ganeri J. Epistemic Pluralism: From Systems to Stances / Ganeri Jonardon. Journal of the American Philosophical Association (30 January 2019) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <https://doi.org/10.1017/apa.2018.34>
11. Newcombe S. The Development of Modern Yoga: A Survey of the Field. The Open University (UK) / S. Newcombe (2009) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] https://www.researchgate.net/publication/221935759_The_Development_of_Modern_Yoga_A_Survey_of_the_Field
12. Revenue of the yoga industry in the United States from 2012 to 2020 (in billion U. S. dollars) (2016) // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <https://www.statista.com/statistics/605335/us-yoga-industry-revenue/>
13. The Oxford centre for Hindu studies // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <https://ochs.org.uk/lectures/by-topic/316>
14. Yoga Alliance // Электрон. ресурс. [Режим доступу] <https://www.yogaalliance.org>